

BİR ÇÖKÜŞÜN ÖYKÜSÜ

Sevgilisi Bourbon Dükü'nü devlet işlerini yönetme görevinden kralın azlettiği gün, Madam Prie'nin canı oldukça sıkılmıştı çünkü kapıdaki iki uşağın kendisini selamlarkenki sinsi gülüşlerini zorlukla bastırmaya çalıştıklarını fark etmişti. Hislerini açık etmeden oracıkta dikilen uşakların yanından hızla geçerek başı dik bir hâlde merdivenleri çıktı ancak adımını sahanlığa atar atmaz ansızın dönüp geriye bakınca yüzlerine yayılan o sırtışı korkuyla başlarını öne eğip yok etmeye çalışmalarına rağmen gördü. Ne olup bittiğini işte şimdi anlamıştı.

Kraliyet Muhafız Birliği'nden omuzları altın kordon dolu bir subayın elinde mektupla kendisini beklediği salona girdiğinde gayet soğukkanlıydı hatta olağan bir arkadaş ziyaretinin coşkulu ruh hâline bürünmüş gibiydi. Mektubun üzerindeki kraliyet mührünü ve getirdiği can sıkıcı mesajdan haberdar olan subayın mahcubiyetini fark etmişti etmesine fakat yüzünden ne merakını

STEFAN ZWEIG

ne de kaygısını okumak mümkündü. Daha mektubu açmadan hatta zarfın üzerine bile bakmadan genç ve soylu subayla sohbet etmeye koyuldu; konuşma tarzından anladığı kadarıyla karşısında bir Breton vardı. Subaya zamanında rızası dışında gönül macerası yaşadığı bir Bretonlu yüzünden onlara hiç tahammül edemeyen bir hanımefendinin hikâyesini anlattı. Şen şakraklı; tavırlarından hafifmeşreplik ve coşkunculuk taşıyordu. Bunların bir kısmını endişelenmediğini göstermek amacıyla yapıyordu fakat kalanı alışkanlıktandı. Kendisini doğal biri gibi gösterdiğini ve karşısındakilerle belli bir samimiyet doğurduğunu düşündüğünden haddini aşacak şakalar yapıyordu bazen. Sohbet, ellerinde buruşturarak tuttuğu mektubu unutacak kadar uzun sürdü fakat eninde sonunda mührü kırıp zarfı açtı.

Kısa ve nezaketten oldukça uzak bir üslupla yazılmış not, sarayı derhâl terk edip Normandiya, Courbépine'de bulunan malikânesine çekilmesini emrediyordu. Gözden düşmüştü demek, düşmanları nihayet kazanmıştı; bunu daha mektubu almadan önce kapıdaki o uşakların sırtışlarından anlamıştı zaten. Yine de hislerini açık etmedi. Genç subay, madamın mektubun satırları üzerinde akıp giden, bir an olsun kırpmadığı gözlerini dikkatle takip ediyordu; en sonunda bakışlarında gülümseyen bir parıltıyla başını kaldırarak, "Majesteleri sağlığım konusunda epey kaygılanmış; şehrin bu sıcağından uzaklaşıp şatoma çekilmemi istiyorlar. Kendilerine arzularını hemen yerine getireceğimi söyleyin," dedi. Konuşurken sözlerinde gizli bir anlam varmış gibi gülümsüyordu. Subay madama doğru şapkasını kaldırdı, eğilip onu selamladıktan

BİR ÇÖKÜŞÜN ÖYKÜSÜ

sonra uzaklaştı.

Ancak madamın dudaklarındaki gülümseme daha kapı subayın ardından kapanmadan solmuş bir yaprak gibi düşüverdi tutunduğu yerden. Kalemin kendi elinde olduğu günlerde her biri yazıldığı insanların kaderini damgalamış böyle kaç mektup gönderilmişti kim bilir kraliyet adına dünyanın dört bir yanına! Ve şimdi aynı şeyi düşmanları yapıp Fransa'yı iki yıl yöneten bu kadını birkaç parça kâğıtla saraydan uzaklaştırmaya cüret etmişlerdi. Onlardan böyle cesur bir hamle beklediğini söylese yalan olacaktı. Genç kralın onu hiçbir zaman sevmeyeceği, hep fena davrandığı bir gerçektir ama Marie Leszcynska'yı, ülkede garip bir kıtlık baş gösterdi ve isyancı bir grup penceresi önünde gürültü yaptı diye kendisini sürgün etmesi için mi kraliçe yaptırmıştı sanki? Kralın emrine karşı mı çıksaydı acaba? Fransa'nın kral naibi olan Orleans Dükü eski sevgilisiydi; bugün sarayda güç ve mevki sahibi kim varsa bunu madama borçluydu. Yeterince dostu vardı aslında fakat birilerinden ricacı olmayacak kadar da gururluydu. Yüzüne kondurduğu gülümsemeden başka bir şey gören kimse yoktu ülkede. Yokluğu birkaç günden fazla sürecek değildi ya, dostları sınırlar yatışır yatışmaz geri çağırılmasını sağlayacaktı. Alacağı intikamın hayaliyle öfkelerini bastırmıştı bile.

Madam Prie, Versailles Sarayı'ndan büyük bir gizlilikle ayrıldı. Hiç kimsenin kendisi için üzülmesine fırsat vermedi, saraydan ayrılacağını kendilerine söylememek için o gün hiç ziyaretçi kabul etmedi. Gizemli, cesur bir şekilde ansızın ortadan kaybolmalıydı; yokluğunu tüm sarayı şaşkına döndürecek bir esrar perdesi ardına

STEFAN ZWEIG

gizlemeyi ve peşinde cevaplanmamış sorular bırakmayı istiyordu. Onun huyu da böyleydi; aldatmak ve neyi niçin yaptığını yalanlarla örtmek bir parçasıydı âdeta. Madamın ziyaret edip görüştüğü tek kişi, sürülmesinin ardındaki isim olan can düşmanı Belle-Isle Kontu'ydu; bunu da gülüşünü, kaygısızlığını ve kendine olan güvenini göstermek için yapmıştı. Ayrılışını, saray yaşamının zorluklarından uzaklaşarak dinlenmek için bir fırsat olarak gördüğünden memnuniyetle karşıladığını belirtip arsızca yalanlar söyleyerek adama duyduğu nefretin ve kibrinin ne kadar derin olduğunu gösterdi. Kont, buz gibi gülümsemekle yetinip böylesi uzun sürecek bir yalnızlığa tahammül etmekte epey zorlanacağını söyledi; uzun derken yaptığı vurgu madamın ürkmesine sebep olsa da duygularını dizginleyip kontu, nazikçe daha sonra başka bir gün malikânesine ve birlikte ava çıkmaya davet etti. Âşıklarından birini öğleden sonra Rue Apoline'deki evine davet edip sarayda olup biten her şeyi kendisine bildirmesini söyledi ve aynı akşam yola çıktı. Yolculuğa gündüz vakti çıkıp da şehrin içinde görünmek istememişti. Halk, çoğu insanın canına mal olan isyandan beri düşmandı ona; üstelik yokluğunu esrarengiz bir duruma getirmek konusundaki isteğinde hâlâ ısrarcıydı. Saraydan gecenin köründe ayrılıp güneşin tam tepede olduğu bir anda dönmekti niyeti. Evini olduğu gibi bırakmıştı, sanki birkaç günlüğüne bir yere gidiyor gibiydi; araba yola çıkarken dinlenmek için kısa bir seyahate çıktığını ve en kısa sürede geri döneceğini söyledi yüksek sesle. Sözlerinin sarayda yankılanacağını çok iyi biliyordu. Hislerini gizlediği bu maskeyi takmaya öylesi-

BİR ÇÖKÜŞÜN ÖYKÜSÜ

ne alışmıştı ki kendi söylediği yalana inanarak yatıştı ve hafifçe sallanarak ilerleyen at arabasının içinde uykuya daldı. Paris'ten çıkıp ilk posta istasyonunu geçtikten sonra uyandıığında kendisini bir aracın içinde bulunca ilk anda çok şaşırdı, kaderinin yeniden yazıldığı bir gerçektir fakat bunun iyi mi yoksa kötü mü olduğunu gösterecek olan tek şey zamandı. Arabanın altındaki tekerlerin hızla döndüğünün ve kendisini üzerinde hükmü olmayan bir belirsizliğe doğru sürüklediğinin farkındaydı; ne var ki ciddi bir endişe duymuyordu, çok geçmeden tekrar uyuyakaldı.

Normandiya yolculuğu uzun ve sıkıcıydı ancak Courbépine'deki ilk günü onu yeniden neşelendirdi. Huzursuz ve hayalperest zihni yeniliklerden her zaman büyük zevk alıyordu, taşranın kristal saflığındaki yaz günlerinin pek de alışkın olmadığı bir büyüdü olduğunu keşfetti hemen. Binlerce yaprağın arasında âdeta kendinden geçip büyük parkın geniş yollarında yürüyerek eğlendi; içinde uzun zaman önce öldüğünü düşündüğü, beyaz elbiseli ve saçlarına soluk kurdeleler takmış bir zamanların o küçük kızı gibi çitlerin üzerinden atlayarak havada pır pır uçan kelebekleri yakalamaya çalıştı. Yürüdü, yürüdü ve yürüdü. Attığı adımların hoş ritmiyle uzuvlarının nasıl da gevşediğini yıllar sonra ilk kez hatırlıyor, saraydaki günlerde basit yaşama dair unuttuğu ne varsa bir bir yeniden keşfediyordu. Zümrüt yeşili çimenlerin üzerine uzandı ve gökyüzündeki bulutlara baktı. Ne garip! Onları en son ne zaman izlemişti kim bilir! Paris'te de böyle miydi acaba bulutlar? Böylesi güzel, yumuşak ve temiz... Onlar da buradaki gibi süzülüyorlar mıydı? Göğü bel-

STEFAN ZWEIG

ki de ilk kez gerçek bir varlık olarak görüyordu; beyaz beneklerle süslenmiş mavi kubbe geçenlerde bir Alman prensin kendisine hediye ettiği o harika Çin vazosunu anımsatıyordu ancak yine de gökyüzü daha canlı, daha mavi, daha yuvarlak ve bir ipek kadar yumuşak olduğu duygusunu veren harika kokulu nefis bir havayla doluydu. Paris'te bir davetten ötekine koşturmak zorunda kaldığı için kırsalda hiçbir şey yapmadan durmaktan büyük bir keyif alıyordu; çevresini saran sükûnet serin bir içecek gibi ferahlatmıştı içini. Versailles'da etrafına doluşan insanlara hiçbir his beslemediğini fark etti; içinde ne bir sevgi ne de nefret vardı onlara karşı. Saraydaki insanların hiçbirini şurada, ormanın kıyısında, büyük tırpanlarıyla ayakta durup zaman zaman ellerini gözlerine siper ederek kendisine merakla bakan çiftçilerden daha fazla umursamıyordu. Giderek daha da büyük bir coşkuya kapıldı; genç ağaçlarla oyun oynamaya, onların sallanan dallarını yakalamak için havaya zıplamaya, tuttuklarını bırakarak yukarı doğru sıçratmaya başladı. Birkaç beyaz çiçek sanki kendilerine bir ok çarpmış gibi onları yakalamak için uzanmış ellerine ve yıllardan beri ilk kez çözüp serbest bıraktığı saçlarına düşünce kahkahalar attı. Yaşamları boyunca derinlikli düşüncelerle hiç işi olmamış havai kadınların o harika elverişlilikteki unutkanlığıyla bir anda sürgünde olduğunu, şimdi burada kelebeklerle ve parıldayan ağaçlarla nasıl oynuyorsa daha önce de başkalarının kaderleriyle oynayarak Fransa'yı yönettiğini unuttu. Aniden beş, on hatta on beş yıl geriye gitmişti. O coşkulu, küçük, incecik kızdı sanki. Bir manastırın bahçesinde Paris'ten ve dünyadan zerre haberi

BİR ÇÖKÜŞÜN ÖYKÜSÜ

olmadan oyun oynayan; Cenevrelî bir bankerin kızı on beş yaşındaki Matmazel Pleuneuf'dü yine.

Öğleden sonraları hizmetçi kızlara harmanda yardım ediyordu. Kocaman ekin demetlerini bağlamak ve çiftlikteki at arabasının üzerine tüm gücüyle fırlatmak ne keyifliydi! Topladıklarıyla tepeleme dolan at arabalarının üzerine çıkıyor, önceleri dehşete kapılıp son derece çekingen davranan hizmetçi kızların arasına oturuyor, ayaklarını aşağıya salıp kaygısızca sallarken genç çocuklarla neşeyle gülüşerek sohbet ediyor, eğlence vakti gelince o da ortalık yerde çılgınca dönerek dans ediyordu. Bütün bunlar saraydaki keyifli bir maskeli balo gibiydi sanki; burada geçirdiği günlerden ne kadar keyif aldığını, saçlarında kır çiçekleriyle dans ederek çiftçilerle aynı testiden şarap içtiğini Paris'tekilere anlatmanın kendisine nasıl da zevk vereceğini düşünüyordu. Bir yandan da Versailles'dayken kırsalı ve çobanları anlatan oyunların birer taklit olduğunun idrakine varamadığı gibi buradaki şeylerin gerçekliğini de ne kadar az anladığını fark etti. Bildiği yegâne şey yaşadığı an içinde hissettikleriydi. İşte bu yüzden kalbi kolaylıkla anlık zevklerin peşine takılıyor; çevresindekileri aldatmak istediğinde bile doğruları söylüyordu. Şu an hissettiği şey ise damarlarında çılgınca akan kan ve içinde bulunduğu mutluluk hâliydi; gözden düştüğü düşüncesi yalnızca gülmesine sebep olacaktı yani.

Fakat ertesi sabah buradaki neşeli saatlerinin billur keyfine sızan huysuz ve kasvetli bir ruh hâliyle uyandı. Uyanmanın kendisi bile başlı başına büyük bir zahmetti; düşsüz geçen karanlık gecenin ardından sıcak ve boğucu

STEFAN ZWEIG

bir havadan buz gibi suya düşmüşçesine yeni bir günün içinde buluverdi kendini. Neden uyandığını bilmiyordu; gün ışığından olması imkânsızdı çünkü gökyüzü yağmur damlalarıyla bezenmiş pencerelerin ardından kapalı ve yağışlı bir günü haber veriyordu. Onu uyandıran gürültü de değildi çünkü çevresinde duvarlara asılmış tablolaradaki ölmüş insanların sabit, delici bakışlarından başka hiçbir şey yoktu. Neden uyanmıştı peki? Bir sebep arıyordu, burada onu cezbeden ne vardı?

Paris'te uyanmanın ne kadar farklı olduğunu düşündü. Tüm akşam dans edip konuşmuş, gece yarısına kadar dostlarıyla geçirdiği vaktin ardından yorgunlukla deliksiz bir uykuya dalmış olur; heyecanlı ve coşkulu zihnindeki parlak görüntüler rüyalarında bile yanıp sönmeye devam ederdi. Sabahleyin gözleri hâlâ kapalıyken sanki bir rüyadaymış gibi bekleme odasından gelen fısıltılar duyardı; kısa bir süre içinde resmikapul töreni daha başlamadan Fransa Krallığı'nın dükleri, kendisinden bir şeyler rica edecek insanlar, âşıklar ve dostlardan oluşan ziyaretçiler içeriye dolar; her biri onun lütfuna mahzar olmak, birbirleriyle rekabet edip hediyelerini vermek için sabırsız bir neşeyle beklerlerdi. Herkes gülümseyerek bir hikâye anlatır ve uzun uzun sohbet ederdi; en son haberler ve dedikodular hep yatağının baş ucunda dillendirilir, böylece madam parlak düşlerin içinden geçip doğruca yaşamın büyük akışına katılırdı. Uyurken yüzünde beliren gülümseme orada asılı kalır; kafesinde uçuşan neşeli bir kuş misali öylece sürdürürdü varlığını dudaklarının kıyısında. Doğan her yeni gün onu dostlarının hayallerinden mevcudiyetlerine kavuşturur; hepsi

BİR ÇÖKÜŞÜN ÖYKÜSÜ

de madam kıyafetlerini değiştirirken, gezintiye çıkarken, yemek yerken, tekrar gece yarısı olana dek onun yanında kalırdı. Bu mırıldanan coşkun akışa kapıldığını, gösterişli yaşam kayığının sonsuz bir ritimle dans edip sallanarak onu devamlı ileriye taşıdığını hissederdi.

Fakat bu kayık, kırsalda karaya oturmuş gibi hareketsizdi, yararsız saatler boyunca boş boş oturuyordu öylece. Yataktan çıkması için onu teşvik edecek hiçbir Şey yoktu. Dnn masum eğlenceleri bugün tüm çekiciliklerini yitirmişlerdi; onun nazenin ilgisi çabucak snen türdendi. Odası bomboştu; soluduğu tüm hava bulunduğu ortamdan çekilmiş gibiydi. Hiç kimse onu aramıyor, sormuyordu; bu bir başınalıkla yararsız, yıpranmış ve tükenmiş hissetmesi işten bile değildi. Buraya hangi sebeple ve nasıl geldiğini hatırlamalıydı. nnde uzanan günden ne bekliyordu da yavaş ve titrek adımlarla sessizce ilerleyen saate dikmişti gözlerini böyle?

Nihayet hatırladı. şıkları arasında bir Şeyler hissettiği tek kişi Alincourt Prensinden sarayda olup bitenlerle ilgili haberler gelecekti. Yokluğunun Paris'te yaratığını düşündüğü büyük sansasyonu dnn hayhuyu içinde tamamen unutmuştu ama Şimdi bu zaferin tadını çıkarmak istiyordu Őiddetle. Haberci çok geçmeden gelmişti gelmesine de beklediği haber neredeydi? Alincourt, kralın sağlığı, yabancı prenslerin ziyaretleri gibi birkaç önemsiz olaydan söz etmiş, ardından mektubunu madamın sağlığı ve esenliğiyle ilgili dostça dileklerle sonlandırmıştı. Kendisi ve yokluğuyla ilgili tek bir satır bile yoktu yazılanlarda. fkelendi. Saraydan ayrıldığı haberi henüz yayılmamış mıydı acaba? Ya da dinlenmek için

STEFAN ZWEIG

seyahate çıktığı yalanına inanmışlar mıydı cidden?

Kısa ve kalın boyunlu, akli kıt bir saray uşağı olan haberci, omuzlarını silkmekle yetindi. Adam hiçbir şey bilmiyordu. Madam öfkesini kontrol altına alarak hemen bir cevap yazdı; Alincourt'a yolladığı haberler için teşekkür etti ve kendisine her şeyi ama her şeyi, en küçük ayrıntısına kadar yazmaya devam etmesini rica etti. Yanlış anlamaya mahal vermesin, kırsalı çok sevmişti fakat burada uzun süre kalmayacağını ümit ediyordu. Böyle yazmıştı mektuba; daha şimdiden yalan söylemeye başladığının farkında bile değildi.

Günler ne uzundu öyle! Buranın saatleri de insanları gibi ağırkanlıydı anlaşılabilir; taşralıların daha hızlı hareket etmesini sağlayacak ne vardı acaba? Böyle bir şeyi hayal dahi edemiyordu. Burada ne yapırdı ki? İçindeki her şey susmuştu; yüreğinde çalıp duran o neşeli müzik, anahtar kaybolmuş bir müzik kutusu gibi sessizliğe gömülmüştü âdeta. Çeşit çeşit şeylerle uğraştı; bir sürü kitap getirtti ama en kaliteli olanları bile yalnızca basılı kâğıtlar gibi geliyordu ona. İçini kemirip duran bir huzursuzluğun pençesine düşmüştü; yıllardır beraber yaşadığı insanları özlüyor, can sıkıntısı geçsin diye amaçsızca emirler verip şatodaki uşakları bir oraya bir buraya koşturuyordu. Merdivenlerde daimi ayak sesleri duymak, koşuşturan insanlar görmek, hummalı bir mesaj trafiği yanılsaması yaratmak, kısacası kendini aldatmak istiyordu ancak bu planlarından hiçbiri işe yarıyor gibi görünmüyordu. Odasından sıkılmıştı, gökyüzünden, hizmetçilerinden hatta yemek yemekten! İstedığı tek bir şey vardı o da gecenin çökmesi ve güzel haberlerin geleceği güne değin

BİR ÇÖKÜŞÜN ÖYKÜSÜ

içinde düşlerin bile olmadığı bir uykunun sonsuz karanlığına sarılmaktı.

Gün bitti nihayet fakat bu ne hüzüdü, bu ne kasveti! Kırsalda akşam havanın kararmasından, her şeyin elden ayaktan çekilmesinden, ışıkların kapanmasından başka bir şey değildi. Günün sonu tadılacak zevkler için yeni bir başlangıç olurdu Paris'te; oysa burada sadece sondu işte. Orada kraliyet salonlarının ışık saçan şamdanlarına akıp insanların bakışlarını alevlendiren, kalplerini tutuşturan, onları mest edip her birine ilham veren akşamlar, burada sadece yeni kaygılara gebe gecelerin doğuşuna yardım ediyordu. Odadan odaya amaçsızca dolaşyordu; tüm eve çöken, yılların kimsesizliğiyle semirmiş bu sessizlik vahşi bir hayvan gibi yatmıştı pusuya; madam bu sükûnetin üstüne atılmasından korktu bir an. Döşeme tahtaları üzerlerine basıldıkça inliyor, kitapların ciltleri dokunulur dokunulmaz gıcırdıyordu; epinetin* tuşlarında gezdirdi parmaklarını, dayak yemiş çocuklar gibi korkuyla inleyen müzik aletinden ağlamaklı bir ses çıktı. Evin içindeki her şey bu davetsiz misafire karşı bir olmuş direniyordu sanki. Ürpererek bütün ışıkları yaktırdı. Hep aynı yerde kalmak niyetindeydi ama bir şeyler onu sürekli hareket etmeye zorluyordu; böyle davranmak onu sakinleştirecek gibi bir o odada bir bu odada geziniyordu. Ancak ne yaptıysa yıllar içinde her yeri kuşatmış olan sessizlikle örülü duvarı aşamadı. Şamdanlarda yanan mumlar bile bu durumu hissediyor gibiydi; sessizce tıslıyor ve bal mumundan sıcak gözyaşları döküyorlardı.

Ne var ki şato dışarıdan bakıldığında içinde büyük şenlikler varmış gibi ışıl ışıl otuz penceresiyle çevresine

*Ç.N.: Piyano ve klavsenin öncüsü olan basit ve eski bir müzik aleti.

STEFAN ZWEIG

pariltılar yayıyordu. Hayretler içerisinde kalmış bir grup köylü dışarıdan bu manzarayı izlerken o kadar çok insanın bir anda nereden çıktığını sordular yüksek sesle birbirlerine. Ancak gölge gibi uçuşarak sağda solda gezinen suret aslında hep aynı kişiydi. İçine düştüğü derin yalnızlığın hapishanesinde çırpınan vahşi bir hayvanmışçasına dolaşan ve hiç gelmeyecek bir şeyi gözleyen Madam Prie...

Üçüncü gün sabırsızlığı kontrolden çıktı ve şiddete dönüştü. Yalnızlık artık onu boğuyordu; insanlara ihtiyacı vardı ya da en azından onlarla veya sarayla ilgili haberlere. Mevcudiyetini hayat damarları gibi kuşatan dostlarına ya da kendisini heyecanlandırıp ruhuna temas eden tek şey olan saraya kavuşmaktı tüm arzusu. Haber-ciyi bekleyemedi ve sabahın ilk saatlerinde ata binerek adamı karşılamak için üç saatlik yol gitti. Yağmura eşlik eden kuvvetli bir rüzgâr vardı; sırlıklam olmuş saçları başını geriye doğru çekiyordu, yüzüne karşı esen rüzgâr o kadar şiddetliydi ki hiçbir şey göremiyordu. Buz kesmiş elleriyle dizginleri zorlukla tuttu ve sonunda dayanamayıp geri döndü, hemen ıslak giysilerini çıkartıp yeniden sıcak yatağa sığındı. Yorganın altında, dişlerini sımsıkı kenetleyerek heyecanla bekledi. Böylesine uzun süren bir yalnızlığa dayanmanın güç olacağını söyleyen Belle-Isle Kontu'nun buz gibi gülümsemesinin idrakine daha yeni varmıştı. Hâlbuki geleli daha üç gün olmuştu.

Ulak nihayet geldi. Madam artık rol yapmayı bırakmıştı, açlıktan kıvranan birinin meyve soyarkenki saldırganlığıyla parçaladı mührü tırnaklarını takarak. Mektupta saray hakkında bir sürü haber vardı; gözleriyle

BİR ÇÖKÜŞÜN ÖYKÜSÜ

le satırları hızlıca tararken hep kendi adını aradı durdu. Yoktu işte, hiçbir şey yoktu! Derken bir şey gördü, bir isim... Azledildiği kraliçe nedimeliği görevi Madam Calaincourt'a verilmişti.

Bir an ürperdi ve içindeki tüm güç çekildi. Kısa süreli bir küskünlük değildi bu demek; kalıcı bir sürgündü! İdam hükmüydü imzalanan oysa o yaşamı seviyordu. İçindeki utanç duygusu yok olmuştu; aniden yataktan fırlayıp yarı çıplak bir hâlde soğuktan titreye titreye mektup üstüne mektup yazmaya başladı. Gurur gösterilerini bir yana bırakmıştı. Ondan nefret ettiğini çok iyi bilmesine rağmen krala yazdı; kendisini yerin dibine sokacak en aşağılık dalkavuklukları yaparak bir daha devlet işlerine hiç karışmayacağına dair söz verdi. Marie Leszcynska'ya kendisi sayesinde kraliçe olduğunu hatırlattığı başka bir mektup yazdı; peşinden yardımları karşılığında para teklif ettiği bakanlara ve sonra da dostlarına yazarak yardım istedi. Bastille Hapishanesi'nden kurtardığı Voltaire'i, madamın saraydan ayrılışıyla ilgili bir ağıt yazıp bunu yüksek sesle okuması için sıkıştırdı. Sekreterini düşmanlarının aleyhinde yazılar yazdırıp dağıtmakla görevlendirdi. İçindeki hararetle yazdığı yirmiyeye yakın mektup tek bir şeyi haykırıyordu: Bu bir başınalıktan kurtulup Paris'e gitmek; hayata dönmek. O kâğıtlar birer mektup değildi aslında; tekrar nefes almak isteyen bir kadının feryatlarıydı. Daha sonra bir mücevher kutusunu açtı, oradan aldığı bir avuç altın parayı haberciye vererek adama atının ölümü pahasına bütün gün yol almasını ve akşamleyin mutlaka Paris'te olmasını söyledi. Bir saatin gerçekte ne anlama geldiğini burada

STEFAN ZWEIG

öğrenmişti. Çok şaşırın haberci teşekkür etmek istediysede madam onu hemen dışarıya yolladı.

Daha sonra yeniden yatağına sığındı. Bu nasıl bir soğuktu böyle? İnce ve güçsüz bedeni şiddetli bir öksürükle sarsıldı aniden. Sırtüstü yatmış ileri doğru bakıyor; şömine rafının üstündeki saatin yolculuğunu tamamlayıp sarkacının vurmasını bekliyordu fakat buradaki saatler çok inatçıydı. Ne küfürler ne ricalar ne de altınlar işe yaramıyor, yollarına uyuşuk uyuşuk devam ediyordu hepsi. Uşaklar odaya gelince hepsini kovdu; onları umutsuzluğuna şahit edecek değildi; ne yemek yemek ne bir kelam etmek gibi bir arzusu vardı; kimseden hiçbir şey istemiyordu. Yağmur hiç durmadan yağmaya devam ediyordu, madam ise yatağın içinde olmasına rağmen kollarını çaresiz bir biçimde iki yana açmış, çalılıklar misali dışarıdaymış da sanki soğuktan titriyormuş gibi ürperip duruyordu. Kafasını meşgul eden tek bir soru vardı: Neden? Neden, neden, neden? Tanrı bu eziyeti neden reva görmüştü ona? Günahı mı çoktu yoksa? Çıngırağı sertçe çekip çaldı ve gelen uşaklara oranın papazını yanına getirmelerini söyledi. Burada konuşabileceği ve korkularını itiraf edebileceği birisinin yaşadığını bilmek onu biraz olsun rahatlatmıştı.

Papaz çok geçmeden geldi, kendisine hanımefendinin hasta olduğu söylenince özellikle hızlı davranmıştı. İçeriye girince madam ister istemez gülümsedi; Paris'teki papazının güzel ve narin ellerini, onun her zaman tatlılıkla kendisine yönelen bakışlarını, insana günah çıkarttığını unutturan kibar konuşmasını düşündü. Courbepine Papazı ise aksine iri yarı, geniş omuzlu, dağ gibi bir

BİR ÇÖKÜŞÜN ÖYKÜSÜ

adamdı; kapıdan içeriye yorgun adımlarıyla girdiğinde ayaklarındaki botlar gıcırdadı. Dolgun elleri, rüzgârdan yıpranmış yüzü, büyük kulakları, kısacası her şeyi kıpkırmızıydı; ancak yine de dev bir pençeye benzeyen elini tokalaşmak için uzatırken veya bir koltuğa otururken insana dostça gelen bir havası da yok değildi. Odadaki dehşet sanki onun güçlü varlığından ürkmüş ve bir köşeye sinmiş gibiydi. Gür ve tok sesiyle dolan hava biraz daha ısınmış ve canlanmış; Madam Prie daha rahat soluk almaya başlamıştı. Adam oraya tam olarak ne için çağrıldığını bilemediğinden sarsak sarsak konuşmaya başladı; kendi kilisesinden, kulaktan dolma bilgilerle tanıdığı Paris'ten bahsetti. Descartes'ten ve Sir Montaigne'nin tehlikeli eserlerinden söz ettiğinde ortaya çıkan aydın yanını da gözler önüne sermekten çekinmedi. Madam dalgın bir hâlde onu dinliyor, arada sırada birkaç kelime ediyordu; düşünceleri uçuşan bir arı sürüsünün vızıltısına benzediğinden konuşmak değil yalnızca dinlemek, onu boğmak üzere olan yalnızlık tehdidi denizine karşı set oluşturacak bir insan sesi duymak istiyordu. Papaz onu rahatsız etmekten çekindiği için konuşmasına ne zaman ara verecek olsa madam korkudan kaynaklanan büyük bir nezaketle sözlerine devam etsin diye destekliyordu. Kendisini ziyaret etme sözü verdi ama bunun karşılığında da ondan sık sık yanına gelmesini istedi; dalgın sessizliğinden büyük bir abartıyla doğuveren, Paris'te de herkes üzerinde büyülü bir etki yaratan o baştan çıkarıcı cazibesinden yararlanıyordu. Nitekim muhterem papaz gece yarısına kadar şatoda kaldı.

Fakat papaz gider gitmez sessizliğin ağır yükü âdetâ

STEFAN ZWEIG

öncekinin iki katına çıkmıştı; madam, devasa yüksek tavanı ayakta tutmak ve karanlığı bir başına uzaklaştırmak zorundaymış gibi hissetti. Tek bir insanın öteki için ne anlamlara gelebileceğini daha yeni yeni anlıyordu. Daha önce hiç yalnız kalmamıştı ki anlasın. İnsanlar onun için varlığı unutulmuş hava gibiydi; ne kadar önemli olabileceklerini hiç düşünmemişti ancak şimdi bu yalnızlıkla boğulurken başkalarına ne kadar muhtaç olduğunu çok iyi görüyordu. Yalanlar söyleyip ihanet etseler de aslında ona ne çok şey veriyorlardı! Her şeyini ama her şeyini onların mevcudiyetlerinden, rahat tavırlarından, güvenlerinden ve sevinçlerinden aldığı farkındaydı. Kalabalıklardan oluşan o denizin içinde on yıllarca yüzüp her birinden beslendiğini nasıl olmuştu da anlayamamıştı? Şimdi yalnızlık sahiline vuran bir balık gibiydi; umutsuzluk içinde ve sarsıcı bir acıyla çırpınıp duruyor, kurtulmaya çalışıyordu. Üşüyor, bir yandan da ateşler içinde yanıyordu. Vücudunun ne kadar soğuk olduğunu fark edince şaşırıyor, bedenindeki sıcak tüm duygular yok olmuş, damarlarındaki kan pelteleşmiş ve salyangoz hızıyla akıyordu sanki. Aniden bir tabutun içinde sessizce yatıyormuş gibi hissetti. Sonra da umutsuz ve yakıcı bir hıçkırıkla sarsıldı. İlk anda ürperdi, hıçkırık sesini bastırmaya çalıştı ancak yanında hiç kimse olmadığından rol yapması gerekmiyordu; ilk kez burada baş başa kalmıştı kendisiyle. Korkunç sessizliğin ortasında ağzından çıkan hıçkırık seslerini dinlerken, buz gibi yanaklarından aşağıya süzülen sıcak gözyaşlarının tatlı acısını hissederek ağlamaya başladı.

Rahibin ziyaretine hemen karşılık vermek istiyordu.